

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ В УКРАЇНІ

Очеретін Д.В., к.е.н., доцент

Запорізький національний університет
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66
odvisua@gmail.com

Подорожі та туризм є однією з важливих галузей світової економіки, яка активно розвивається. На фоні цього виникає питання про важливість туристичної галузі і для української економіки. Туристичний потенціал України не використовується повною мірою, оскільки частка прямих надходжень від туристичної галузі в структурі ВВП країни не перевищує 3%. В останні роки Україна є експортером туристів для інших країн. А частка іноземних туристів у країні щороку зменшується, що не виправдало прогнози після проведення Євро-2012 щодо підвищення кількості іноземних громадян, які відвідали країну. Також щороку зменшується частка внутрішніх туристів. У статті проведено аналіз туристичних потоків в Україні за географічною структурою, типами туризму та за метою подорожі. Аналіз туристичних потоків у розрізі регіонів України виконано за допомогою кластерного аналізу, завданням якого є знаходження подібних груп об'єктів у заданій вибірці. Дослідження розподілу туристичних потоків за метою перебування проведено як щодо туристичного потоку в цілому, так і за окремими типами туристичних потоків (іноземні туристи, туристи-громадяни України, що виїжджали за кордон, внутрішні туристи). Виявлено, що всі типи туристів віддають перевагу дозвіллю та відпочинку, умови для яких наявні у всіх регіонах країни. У деяких регіонах важливе місце займає лікувальний туризм, що вимагає приділити увагу покращенню санаторно-курортної сфери країни. Також у подальшому необхідно сприяти поширенню спортивного туризму, який приваблює іноземних туристів та стимулює розвиток внутрішнього туризму. Цей аналіз є надзвичайно актуальним, оскільки дає змогу виявити місце окремого регіону в тому чи іншому туристичному потоці.

Ключові слова: туризм, туристичні потоки, структура туристичних потоків, кластерний аналіз.

КЛАСТЕРНЫЙ АНАЛИЗ СТРУКТУРЫ ТУРИСТИЧЕСКИХ ПОТОКОВ В УКРАИНЕ

Очеретин Д.В., к.э.н., доцент

Запорожский национальный университет
Украина, 69600, г. Запорожье, ул. Жуковского, 66

Путешествия и туризм являются одной из важнейших отраслей мировой экономики, которая активно развивается. На фоне этого возникает вопрос о важности туристической отрасли и для украинской экономики. Туристический потенциал Украины используется не в полной мере, так как доля прямых поступлений от туристической отрасли в структуре ВВП не превышает 3%. В последние годы Украина является экспортером туристов для других стран. А доля иностранных туристов в стране ежегодно уменьшается, что не оправдало прогнозы после ЕВРО-2012 увеличения количества иностранных граждан, посетивших страну. Также ежегодно уменьшается доля внутренних туристов. В статье проведен анализ туристических потоков в Украине по географической структуре, типам туризма и по цели поездки. Анализ туристических потоков в разрезе регионов Украины выполнен с помощью кластерного анализа, задачей которого является нахождение подобных групп объектов в заданной выборке. Исследование распределения туристических потоков за целью посещения проведено как для туристического потока в целом, так и для отдельных типов туристических потоков (иностранные туристы, туристы-граждане Украины, которые выезжали за границу, внутренние туристы). Выявлено, что все типы туристов отдают предпочтение досугу и отдыху, для которых условия присутствуют во всех регионах страны. В некоторых регионах важное место занимает лечебный туризм, что требует уделить внимание улучшению санаторно-курортной сферы страны. Также в дальнейшем необходимо содействовать распространению спортивного туризма, который привлекает иностранных туристов и стимулирует развитие внутреннего туризма. Этот анализ является очень актуальным, так как он дает возможность выявить место отдельного региона в том или ином туристическом потоке.

Ключевые слова: туризм, туристические потоки, структура туристических потоков, кластерный анализ.

CLUSTER ANALYSIS OF TRAVEL FLOWS IN UKRAINE

Ocheretin D.V., PhD in economics, docent

Zaporizhzhya National University
Ukraine, 69600, Zaporizhzhya, Zhukovsky str., 66

Travel and tourism is one of the most important sectors of the economy, which is rapidly developing in the world. In this context, the question of the importance of the tourism industry arises for the Ukrainian economy. The tourism

potential of Ukraine is not used to the full, as the slice of direct contribution from the tourism sector in the GDP does not exceed 3%. In recent years, Ukraine is an exporter of tourists to other countries. The slice of foreign tourists in the country is decreasing every year, which is not justified forecasts of increase in the number of foreigners visiting the country after EURO-2012. Also, every year the slice of domestic tourists decreased. The article analyzes the tourist flows in Ukraine in the geographical structure, types of tourism and for the purpose of the trip. Analysis of tourist flows in terms of regions of Ukraine carried out with the help of cluster analysis, whose task was to find similar groups of objects in a given sample. Investigation of the distribution of tourist flows for the purpose of visiting conducted for the tourist flow in general, and for certain types of tourist flows (foreign tourists, tourists, citizens of Ukraine, who traveled abroad, domestic tourists). It was found that all types of travelers prefer to leisure and recreation, the conditions for which are present in all regions of the country. In some regions, it occupies an important place medical tourism, which requires to pay attention to improving the sanatorium sphere of the country. In the future it is necessary to help the spread of sports tourism, which attracts foreign tourists and stimulate the development of domestic tourism. This analysis is very topical at the moment, as it provides an opportunity to identify the place of separate regions in a particular tourist flow.

Key words: tourism, tourist flows, the structure of tourist flows, cluster analysis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Туризм займає важливе місце у вирішенні економічних та соціальних проблем, сприяє зростанню зайнятості економічно активного населення і підвищенню національного добробуту, стимулює розвиток суміжних напрямків економічної діяльності. Подорожі та туризм у 2014 році принесли світовій економіці 7,6 трильйона доларів США та 277 мільйонів робочих місць для глобальної економіки [1]. У останні роки спостерігається зростання подорожей та туризму більш швидкими темпами, ніж зростання економіки у цілому та в інших значимих галузях, таких як автомобілебудування, фінансові послуги та охорона здоров'я. У 2014 році спостерігається значне зростання міжнародного туризму. Туристи з країн з економікою, що розвивається, на сучасному етапі складають 46% у частці міжнародних прибуттів (у порівнянні з 38% у 2000 році), що підтверджує зростання можливостей для туризму та утворення нових ринків.

У 2015 році, за прогнозами, розвиток туризму у світі відбуватиметься більш швидкими темпами, ніж у попередньому, очікується зростання загального внеску до ВВП на 3,7% [1]. З'являються нові напрямки та інвестиційні можливості, туризм стає доступнішим у країнах, що розвиваються. Це зростання вимагатиме узгоджених та скоординованих дій з планування та розвитку між галуззю, урядом, освітніми закладами щодо реалізації наявного туристичного потенціалу країни найближчими роками.

Туристичний потенціал України не розкрито повною мірою, про що свідчить низька частка прямих надходжень від туристичної галузі в структурі ВВП країни. Так, за даними Світової ради подорожей та туризму (WTTC) у 2013 році вона складала 2,3% (30,8 млрд. грн.) [2]. За цим показником Україна перебувала на 129 місці зі 184 країн світу. У 2014 році частка прямих надходжень від туристичної галузі у структурі ВВП країни – 1,9% (28,4 млрд. грн.), що відповідає 155 місцю у світовому рейтингу. При цьому прогнозується падіння показника у 2015 році на 1% (до 28,1 млрд. грн.) [1]. Проте, незважаючи на економічні проблеми, туристична галузь в Україні активно розвивається, що підвищує актуальність більш повного відображення сучасного стану ринку туристичних послуг як у державі в цілому, так й у регіонах країни.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам організації туристичної діяльності в Україні присвячено праці В. Ф. Кифяка, О. О. Любіцевої, Т. І. Ткаченка, І. М. Школи та інших. Важливе значення мають праці іноземних вчених з питань функціонування індустрії туризму – Ф. Котлера, М. Портера, Н. Тейлора, Дж. Холловея, Ю. В. Яковця та інших. Значну частку в дослідженні становлять щорічні звіти Світової туристичної організації (UNWTO), Світової ради подорожей та туризму (WTTC), Державного агентства України з туризму та курортів, Державної служби статистики України. Але слід зазначити, що наявні статистичні матеріали мають лише

загальний характер і не відображають реального стану розвитку туристичної галузі України. Особливо це стосується таких напрямків, як транскордонний та сільський туризм [3].

В останні роки набуває поширення використання методів кластерного аналізу в туризмі. Більшість робіт вітчизняних [4, 5] та зарубіжних [6, 7] дослідників присвячені оцінці рекреаційного потенціалу території у відповідності з потребами різних груп відпочиваючих. Але менш дослідженими залишаються питання тенденцій розвитку туризму в розрізі регіонів для ідентифікації привабливих регіонів, виявлення відмінностей у територіальному розподілі туристичних потоків та розроблення заходів із розвитку туризму, оптимальних для певного регіону з урахуванням його особливостей. Прикладом такого дослідження є робота [8], але вона присвячена лише міжнародному туризму в Україні, а для групування регіонів України використано ієрархічну класифікацію без подальшого визначення внеску певної класифікаційної ознаки у розподіл спостережень.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою статті є проведення кластерного аналізу розподілу туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України за метою поїздки та видами туризму в регіональному аспекті.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Протягом останніх 10 років туристична галузь в Україні динамічно розвивається. Зменшення динаміки кількості туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, у 2009 р. пояснюється економічною кризою, після якої відбулася стабілізація туристичного потоку у 2010-2011 рр. У 2012 р. спостерігається зростання кількості туристів на 36,4% у порівнянні з попереднім роком, а у 2013 році – зростання ще на 15,1%. Але кількість обслугованих туристів суб'єктами туристичної діяльності України у 2014 р. зменшилася на 1029227 осіб, що склало 29,8% у порівнянні з 2013 р. (рис. 1).

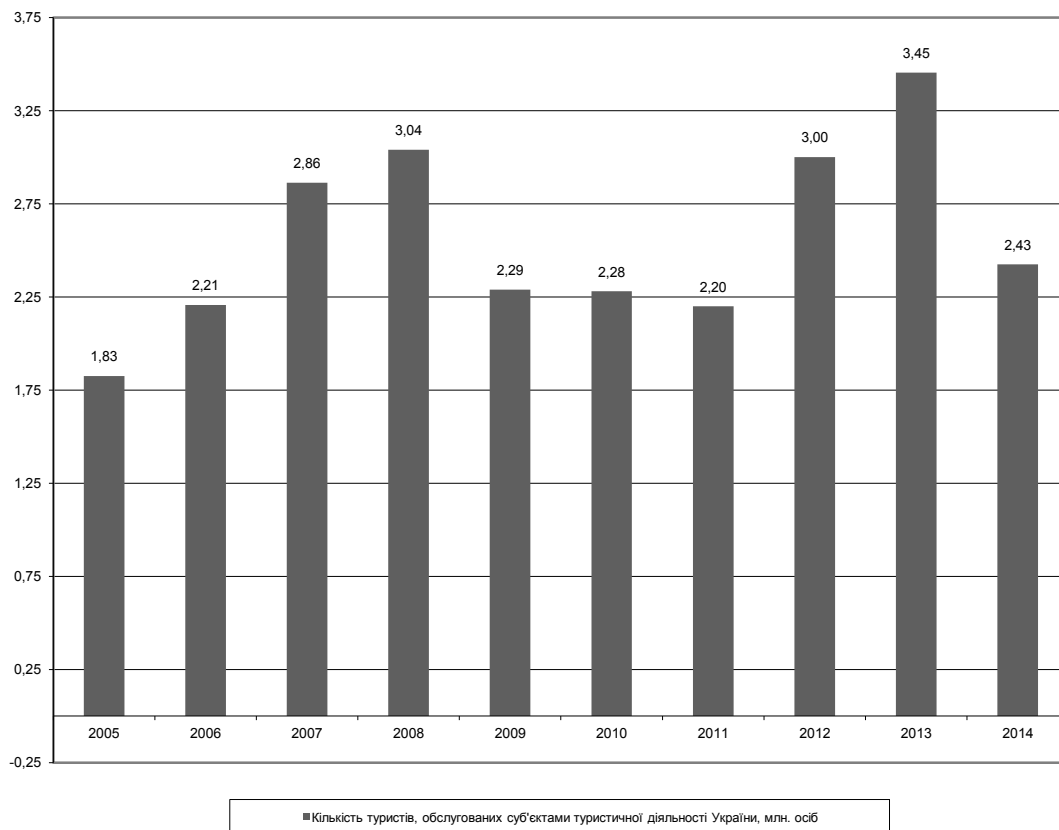

Рис. 1. Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України, млн. осіб (побудовано за даними Державної служби статистики України [9])

Аналіз структури туристичних потоків показує, що у 2007 р. спостерігається максимальне значення частки внутрішніх туристів у туристичному потоці (75,3%) (рис. 2). У наступні роки відбувається значне скорочення поїздок у межах країни (у 2014 р. – 13,3%). При цьому, починаючи з 2012 р., відбувається зростання частки в туристичному потоці туристів-громадян України, що виїжджали за кордон (у 2014 р. – 86%).

Частка іноземних туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України, зменшилася з 10,6% у 2011 р. до 0,7% у 2014 р. Таким чином, український туристичний ринок відноситься до такого, що реформується у відповідності до вимог Європейського Співтовариства та характеризується переважним експортом туристичних послуг.

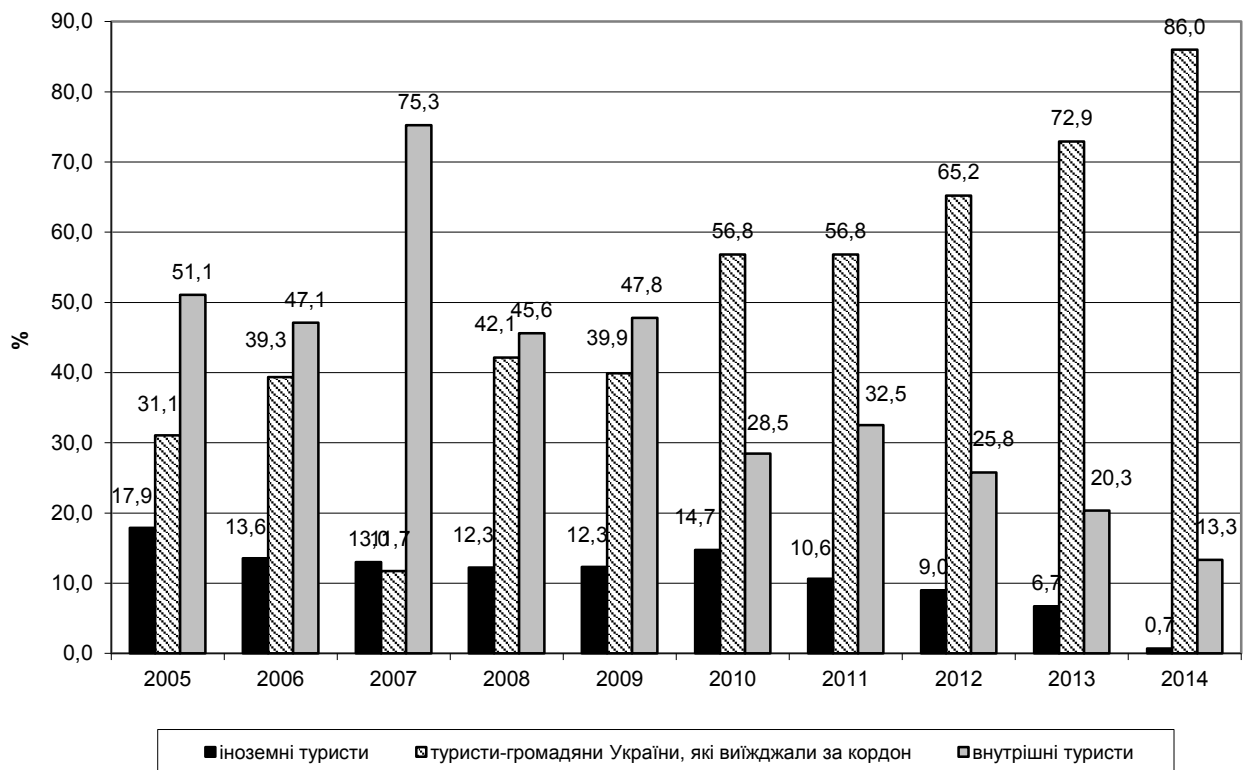

Рис. 2. Динаміка структури туристичних потоків України у 2005-2014рр., %
(побудовано за даними Державної служби статистики України [9])

У 2013-2014рр. значний потік іноземних туристів спрямований з країн СНД, Об'єднаних Арабських Еміратів, Туреччини, Польщі, США, Ізраїлю, Німеччини (табл. 1).

Таблиця 1 – Структура в'їзного туризму в Україні за країнами походження

2013 р.		2014 р.	
Назва країни	Частка іноземних туристів, %	Назва країни	Частка іноземних туристів, %
Російська Федерація	72,70	Російська Федерація	21,13
Об'єднані Арабські Емірати	4,20	Туркменістан	18,52
Республіка Білорусь	3,97	Республіка Білорусь	11,85
Казахстан	3,32	Азербайджан	4,7
Туреччина	1,79	Об'єднані Арабські Емірати	3,90
Польща	1,38	Польща	3,77
США	1,13	США	3,18
Ізраїль	1,02	Німеччина	2,44
Німеччина	0,97	Грузія	2,27
Азербайджан	0,99	Молдова	2,01
інші країни	8,53	інші країни	26,24

(побудовано за даними Державної служби статистики України [10, 11])

Серед країн, до яких виїжджали туристи-громадяни України, переважають країни з розвинутим курортним туристичним сервісом (Туреччина, Єгипет, Греція, Об'єднані Арабські Емірати та інші). Структуру виїзного туризму за країнами перебування у 2013-2014 рр. наведено у табл. 2.

Таблиця 2 – Структура виїзного туризму в Україні за країнами перебування

2013р.		2014р.	
Назва країни	Частка туристів-громадян України, що виїжджали за кордон, %	Назва країни	Частка туристів-громадян України, що виїжджали за кордон, %
Туреччина	28,25	Туреччина	24,40
Єгипет	18,08	Єгипет	23,91
Греція	7,21	Греція	6,98
Об'єднані Арабські Емірати	6,58	Чорногорія	6,29
Болгарія	5,27	Об'єднані Арабські Емірати	5,70
Іспанія	3,83	Болгарія	4,60
Чехія	2,49	Іспанія	2,45
Туніс	2,36	Шрі-Ланка	2,19
Чорногорія	2,08	Домініканська республіка	2,12
Шрі-Ланка	2,08	Чехія	1,99
інші країни	21,77	інші країни	19,38

(побудовано за даними Державної служби статистики України [10, 11])

У річній статистичній звітності виділяють такий розподіл туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, за метою відвідування:

- а) службова, ділова, навчання;
- б) дозвілля, відпочинок;
- в) лікування;
- г) спортивний туризм;
- д) спеціалізований туризм;
- е) інше.

Аналіз тенденцій розподілу туристів у розрізі регіонів України за метою відвідування у 2013-2014 рр. здійснено за допомогою кластерного аналізу в пакеті Statistica 8. Сутність кластерного аналізу полягає в здійсненні класифікації об'єктів дослідження за допомогою численних обчислювальних процедур. У результаті цього утворюються “кластери” або групи дуже схожих об'єктів. На відміну від інших методів, цей вид аналізу дає можливість класифікувати об'єкти не за однією ознакою, а за декількома одночасно. Для цього вводяться відповідні показники, що характеризують певну міру близькості за всіма класифікаційними параметрами. Для кластеризації було обрано метод К-середніх з подальшим дисперсійним аналізом для виявлення значущості розбіжностей між отриманими кластерами.

Вихідними даними кластерного аналізу є розподіл туристів, обслугованих турагентами та туроператорами, за метою поїздки та типами туризму за регіонами. За даними 2013 р. – це 27 регіонів (24 області України, Автономна Республіка Крим, міста Київ та Севастополь). У 2014 р. – 25 регіонів (Автономна Республіка Крим та м. Севастополь не враховувалися у статистичній звітності). Кваліфікаційним параметром виступає мета поїздки. Перед проведенням аналізу вхідні дані було стандартизовано. У табл. 3 представлено дисперсійний аналіз результатів кластерного аналізу загального туристичного потоку за метою поїздки за регіонами.

Таблиця 3 – Дисперсійний аналіз результатів методу *k*-середніх (загальний туристичний потік за метою поїздки за регіонами)

Рік	Кваліфікаційні параметри	Міжгрупова дисперсія (Between – SS)	Кількість ступенів волі (df)	Внутрішньогрупова дисперсія (Within – SS)	Кількість ступенів волі (df)	Значення критерію Фішера (F)	Рівень значимості F критерію (signif. – p)
2013	службова, ділова, навчання	1.432	2	89.6087	24	0.1918	0.826761
	дозвілля, відпочинок	2906.598	2	644.7706	24	54.0955	0.000000
	лікування	786.348	2	237.0853	24	39.8008	0.000000
	спортивний туризм	2545.778	2	114.6579	24	266.4389	0.000000
	спеціалізований туризм	0.471	2	0.7176	24	7.8786	0.002342
	інше	0.949	2	93.0953	24	0.1223	0.885405
2014	службова, ділова, навчання	98.9895	3	26.86065	21	25.7971	0.000000
	дозвілля, відпочинок	495.0403	3	60.54975	21	57.2303	0.000000
	лікування	316.0154	3	15.35641	21	144.0511	0.000000
	спортивний туризм	0.0992	3	4.66992	21	0.1487	0.929352
	спеціалізований туризм	0.0090	3	0.01428	21	4.4035	0.014914
	інше	185.2101	3	25.78180	21	50.2863	0.000000

Чим менше значення внутрішньогрупової дисперсії та вище значення міжгрупової, тим краще параметр характеризує належність спостереження до кластера та якіснішою є кластеризація. Також внесок параметрів у розподіл регіонів оцінюється за F-критерієм Фішера та рівнем його значимості: якщо рівень значимості $p < 0,05$, то за цим параметром існують значні розбіжності між отриманими кластерами. Виходячи з цього, виключимо з подальшого аналізу у 2013 р. кваліфікаційні параметри «службова, ділова, навчання» та «інше», а у 2014 р. – параметр «спортивний туризм», які за F-критерієм є несуттєвими для кластеризації. Середні значення параметрів для отриманих кластерів представлено в табл. 4.

Таблиця 4 – Середні значення параметрів (загальний туристичний потік за метою поїздки за регіонами)

Рік	Кластери	Кількість елементів в кластера	Кваліфікаційні параметри					
			службова, ділова, навчання	дозвілля, відпочинок	лікування	спортивний туризм	спеціалізований туризм	інше
2013	Кластер 1	2	–	58,957	0,249	37,695	0,000	–
	Кластер 2	4	–	79,713	16,466	0,463	0,398	–
	Кластер 3	21	–	95,150	1,398	0,648	0,029	–
2014	Кластер 1	2	1,770	86,861	0,668	–	0,074	10,540
	Кластер 2	1	0,091	80,505	18,886	–	0,000	0,124
	Кластер 3	5	5,783	92,739	0,917	–	0,005	0,461
	Кластер 4	17	0,806	97,741	0,7-7	–	0,005	0,550

Згідно з результатами проведеного кластерного аналізу у 2013 р. можна виокремити три групи регіонів України. До першого кластера відносяться Івано-Франківська та Миколаївська області, для яких важливою метою перебування туристів є відпочинок та спортивний туризм. До другого кластера відносяться Автономна Республіка Крим, Київська та Львівська області, а також м. Севастополь – основною метою перебування туристів у цих

регіонах є відпочинок, але значну частку займає й лікування. Третій кластер формують решта 20 областей України та м. Київ – для цих регіонів переважаючою метою перебування туристів є відпочинок та дозвілля.

У 2014 р. відбулося переформатування регіонів України за метою перебування туристів у чотири кластери. До першого кластера відносяться Донецька та Хмельницька області, у яких, крім відпочинку, значне місце займає мета перебування “інше”. До другого кластера, у якому, крім відпочинку, важливе місце займає лікування, відноситься Львівська область. Третій кластер утворюють регіони, у яких, крім відпочинку, метою перебування є навчання – це Київська, Одеська, Сумська, Херсонська області та м. Київ. Решта 17 областей України утворюють четвертий кластер, у якому основною метою перебування туристів у регіоні є відпочинок.

Розглянемо групування регіонів України за метою перебування в розрізі типів туризму. За результатами розгляду в'їзного потоку іноземних туристів за F-критерієм Фішера суттєвими для кластеризації у 2013 р. було обрано кваліфікаційні параметри (за метою поїздки) «службова, ділова, навчання», «дозвілля, відпочинок», «лікування», «спортивний туризм», а у 2014 р. – «службова, ділова, навчання», «дозвілля, відпочинок» та «лікування». Також у 2013 р. з розгляду було виключено Тернопільську область, а у 2014 р. – Вінницьку, Дніпропетровську, Житомирську, Миколаївську, Рівненську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку області, оскільки в цих регіонах були відсутні іноземні туристи, обслуговані суб'єктами туристичної діяльності України. Середні значення параметрів для отриманих кластерів представлено у табл. 5.

Таблиця 5 – Середні значення параметрів (іноземні туристи за метою поїздки за регіонами)

Рік	Кластери	Кількість елементів кластера	Кваліфікаційні параметри					
			службова, ділова, навчання	дозвілля, відпочинок	лікування	спортивний туризм	спеціалізований туризм	інше
2013	Кластер 1	3	32,893	15,869	0,000	51,238	–	–
	Кластер 2	10	5,877	56,120	31,866	0,624	–	–
	Кластер 3	13	1,851	96,432	1,099	0,000	–	–
2014	Кластер 1	1	72,222	27,777	0,000	–	–	–
	Кластер 2	2	27,035	70,826	0,793	–	–	–
	Кластер 3	5	3,188	13,834	82,978	–	–	–
	Кластер 4	9	0,453	97,617	1,930	–	–	–

За результатами кластерного аналізу в'їзного туризму у 2013 р. виділяються три кластери. До першого кластера відносяться Івано-Франківська, Кіровоградська та Миколаївська області. До цих регіонів іноземні туристи приїжджають з метою спортивного туризму, службовою метою, а також для відпочинку. Другий кластер утворюють регіони, у яких метою перебування іноземних туристів є відпочинок та лікування – це Автономна Республіка Крим, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Львівська, Одеська, Полтавська, Херсонська області, міста Київ та Севастополь. Третій кластер утворюють решта 13 областей України, у яких основною метою перебування іноземних туристів є відпочинок.

У 2014 р. суттєво змінилася структура розподілу іноземних туристів за метою перебування за регіонами. Перший кластер, у якому значне місце займає службова мета або навчання, а також наявний відпочинок, утворює Київська область. Другий кластер утворюють регіони, у яких значне місце займає відпочинок, але велика частка іноземних туристів з діловою метою – це Запорізька область та місто Київ. Третій кластер утворюють регіони, основною метою перебування іноземних туристів у яких є лікування. Він складається з Волинської, Луганської, Львівської, Полтавської та Сумської областей. Решта 9 областей України, що розглядалися у кластерному аналізі, утворюють четвертий кластер. Основною метою перебування іноземних туристів у цих регіонах є відпочинок.

За результатами розгляду потоку туристів-громадян України, що виїжджали за кордон, за F-критерієм Фішера суттєвими для кластеризації у 2013р. було обрано кваліфікаційні параметри (за метою поїздки) «службова, ділова, навчання», «дозвілля, відпочинок», «лікування», «інше», а у 2014 р. – «службова, ділова, навчання», «дозвілля, відпочинок» та «інше». Середні значення параметрів для отриманих кластерів представлено в табл. 6.

За результатами кластерного аналізу обслугованих суб'єктами туристичної діяльності країни туристів-громадян України, що виїжджали за кордон, у 2013р. регіони України утворюють два кластери. У першому кластері, крім відпочинку, виїзні туристи переслідують службову мету або навчання, а також іншу мету перебування за кордоном. До цього кластера належать Автономна Республіка Крим, Хмельницька область та місто Севастополь. Решта 24 регіони України утворюють другий кластер, для якого основною метою виїзного туризму є відпочинок.

Таблиця 6 – Середні значення параметрів (туристи-громадяни України, що виїжджали за кордон, за метою поїздки за регіонами)

Рік	Кластери	Кількість елементів кластера	Кваліфікаційні параметри					
			службова, ділова, навчання	дозвілля, відпочинок	лікування	спортивний туризм	спеціалізований туризм	інше
2013	Кластер 1	3	6,681	85,846	0,774	–	1,480	5,146
	Кластер 2	24	1,274	97,887	0,238	–	0,069	0,442
2014	Кластер 1	7	3,276	94,409	–	–	–	2,032
	Кластер 2	18	0,708	98,810	–	–	–	0,215

У 2014р. структура кваліфікаційних параметрів у кластерах не змінилася, а відбувся перерозподіл регіонів країни між кластерами. Таким чином, перший кластер сформували Донецька, Київська, Одеська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька області та місто Київ. До другого кластера увійшли решта 18 регіонів України, що розглядалися.

Результат розгляду потоку внутрішніх туристів в Україні за F-критерієм Фішера виявив, що несуттєвими для кластеризації є такі кваліфікаційні параметри: у 2013 р. – «інше», а у 2014 р. – «спортивний туризм», «спеціалізований туризм» та «інше». Середні значення параметрів для отриманих кластерів представлено в табл. 7.

Таблиця 7 – Середні значення параметрів (внутрішні туристи за метою поїздки за регіонами)

Рік	Кластери	Кількість елементів кластера	Кваліфікаційні параметри					
			службова, ділова, навчання	дозвілля, відпочинок	лікування	спортивний туризм	спеціалізований туризм	інше
2013	Кластер 1	3	0,748	56,669	39,121	1,480	1,057	–
	Кластер 2	2	28,989	40,274	2,840	25,971	0,211	–
	Кластер 3	7	3,191	80,622	5,349	7,769	0,084	–
	Кластер 4	15	0,693	95,968	1,904	0,886	0,015	–
2014	Кластер 1	1	0,042	42,652	55,676	–	–	–
	Кластер 2	2	38,031	55,919	5,902	–	–	–
	Кластер 3	22	1,913	93,248	2,081	–	–	–

За результатами кластерного аналізу обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України внутрішніх туристів у 2013р. регіони країни утворюють чотири кластери. Перший кластер утворюють регіони, основною метою перебування у яких є відпочинок та лікування (Автономна Республіка Крим, Київська та Львівська області). У другому кластері, крім відпочинку, метою перебування є службова мета або навчання (Івано-Франківська область та місто Київ). Метою перебування внутрішніх туристів у регіонах, що утворюють третій кластер, крім відпочинку, є спортивний туризм та лікування (Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Миколаївська, Одеська, Полтавська області та місто Севастополь). Решта 15

регіонів країни, що розглядалися, утворюють четвертий кластер, основною метою перебування для якого є відпочинок.

У 2014р. відбулося переформатування структури кваліфікаційних параметрів для потоку внутрішніх туристів за метою перебування – було сформовано три кластери. Перший кластер, основною метою для якого є відпочинок та лікування, утворила Львівська область. Для другого кластера основними кваліфікаційними параметрами є відпочинок, службова мета або навчання (Київська область, місто Київ). Решта 22 регіони України, що розглядалися, утворюють третій кластер, основною метою перебування для якого є відпочинок.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного аналізу показали, що в туристичній галузі України динамічно розвивається міжнародний виїзний туризм, а основною метою туристів усіх видів є відпочинок. Але необхідно відзначити недостатнє використання всіх елементів туристичного потенціалу та неналежну увагу до їх розвитку. Так, спадаючий характер потоку іноземних туристів свідчить про недостатнє просування українських туристичних продуктів на світовому ринку. Також суб'єктам туристичної діяльності необхідно приділити увагу відновленню зростання потоку внутрішнього туризму за рахунок вивчення та популяризації регіонів, розробки нових перспективних напрямів, що збільшують інтерес і відповідно туристичні потоки. Результати кластерного аналізу туристичних потоків за метою перебування за регіонами України можна використовувати для формування локальних компонентів стратегій розвитку туристичної галузі для кожного кластеру. Що, своєю чергою, сприятиме формуванню структурної цілісності туристичного комплексу України та створенню можливостей отримувати всім бажаючим переважну більшість відповідних послуг на території країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. WTTC Travel&Tourism Economic Impact 2015 Ukraine [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/ukraine2015.pdf>.
2. WTTC Travel&Tourism Economic Impact 2014 Ukraine [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/ukraine2014.pdf>
3. Лютак О. М. Аналіз та оцінювання інформації про основні туристичні потоки України / О. М. Лютак, Л. В. Михальчук // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 12. — С. 217—225.
4. Сиротюк М. Кластерний аналіз гірських сіл Львівської обл. для оцінки рекреаційного потенціалу сільського туризму [Електронний ресурс] / М. Сиротюк, Т. Снежик // Вісник Львівського університету. Серія географічна. — 2010. — Вип. 38. — С. 318—324. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VLNU_Geograf_2010_38_39.pdf.
5. Забуранна Л. В. Кластерний аналіз підприємств сфери сільського аграрного туризму [Електронний ресурс] / Л. В. Забуранна // Ефективна економіка. — 2013. — № 1. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1718>.
6. Мамраева Д. Г. Кластерный анализ регионов Республики Казахстан по уровню развития туризма / Д. Г. Мамраева, Л. Г. Ташенова // Туризм: право и экономика. — 2012. — № 2. — С. 27—30.
7. Gabdrakhmanov N. K. Tourist and Recreational Positioning of Tatarstan Republic: Cluster Analysis / N. K. Gabdrakhmanov, V. A. Rubtsov // World Applied Sciences Journal. — 2014. — Iss. 30 (Management, Economics, Technology&Tourism). — pp. 202-205. — Режим доступу : <http://idosi.org/wasj/wasj30%28mett%2914/65.pdf>.
8. Дубоделова А. В. Кластерний підхід до аналізу розвитку міжнародного туризму в Україні [Електронний ресурс] / А. В. Дубоделова, І. Я. Кулиняк, Ю. Г. Бондаренко // Науковий вісник НЛТУ України. — 2014. — Вип. 24.6. — С. 195—201. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvnlntu_2014_24.6_32.pdf.
9. Туристичні потоки [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. — Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm.
10. Туристична діяльність в Україні у 2013 р. : стат. бюл. — К. : Державна служба статистики України, 2014. — 272 с.
11. Туристична діяльність в Україні у 2014 р. : стат. бюл. — К. : Державна служба статистики України, 2015. — 76 с.

REFERENCES

1. WTTC Travel&Tourism Economic Impact 2015 Ukraine (2015), available at: www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/ukraine2015.pdf (access June 23, 2015).
2. WTTC Travel&Tourism Economic Impact 2014 Ukraine (2014), available at: www.wttc.org/-/media/files/reports/economic%20impact%20research/countries%202015/ukraine2014.pdf (access June 23, 2015).
3. Lutak, O.M. and Mikhalchuk, L.V. (2012), "Analysis and evaluation of information about major travel flows in Ukraine", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 12, pp. 217-225.
4. Syrotyuk, M. and Snezhyk, T. (2010), "The cluster analysis of the mountain villages of Lviv region for assessment of the recreation potential of rural tourism", *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya heohrafichna*, vol. 38, pp. 318-324, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VLNU_Geograf_2010_38_39.pdf (access June 23, 2015).
5. Zaburanna, L.V. (2013), "Cluster analysis of rural agrarian tourism enterprises", *Efektivna ekonomika*, vol. 1, available at: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1718 (access June 23, 2015).
6. Mamraeva, D.G. and Tashenova, L.G. (2012), "Cluster analysis of the regions of the Republic of Kazakhstan on the level of tourism development", *Turizm: pravo i ekonomika*, no. 2, pp. 27-30.
7. Gabdrakhmanov, N.K. and Rubtsov, V.A. (2014), "Tourist and Recreational Positioning of Tatarstan Republic: Cluster Analysis", *World Applied Sciences Journal*, Iss. 30 (Management, Economics, Technology&Tourism), pp. 202-205, available at: <http://idosi.org/wasj/wasj30%28mett%2914/65.pdf> (access June 23, 2015).
8. Dubodelova, A.V., Kulyniak, I.Ya. and Bondarenko, Yu.G. (2014), "The Cluster Approach to the Analysis of International Tourism in Ukraine", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, Iss. 24.6, pp. 195-201, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvnlntu_2014_24.6_32.pdf (access June 23, 2015).
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2015) / "Travel Flows", available at: www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm (access June 23, 2015).
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2014), *Turystychna diialnist v Ukraini u 2013r.: statystychnyi biuleten* [Tourist activity in Ukraine in 2013: statistical bulletin], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2015), *Turystychna diialnist v Ukraini u 2014r.: statystychnyi biuleten* [Tourist activity in Ukraine in 2014: statistical bulletin], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

УДК 330.46: 336.02

МОДЕЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДСИСТЕМ ПЛАНУВАННЯ, ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ОБЛІКУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Столярчук І.А., к.ф.м.н., доцент, Максишко Н.К., д.е.н., професор,
Заховалко Т.В., к.ф.-м.н., доцент

Запорізький національний університет
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66

stolyarchuk_zp@mail.ru, maxishko@ukr.net, zakhovalko.t@gmail.com

В умовах розвитку ринкових відносин в економіці необхідно приймати рішення, що забезпечують стабільне функціонування підприємства. Завдання підвищення рентабельності, контролю складських залишків, оптимізації оборотності товарних запасів безпосередньо пов'язані з точністю планування і прогнозування. Сьогодні ці завдання можна ефективно вирішувати тільки засобами сучасного програмного забезпечення і за умови коректної постановки та реалізації завдань автоматизації. Одними з багатофункціональних інструментів для комплексного застосування механізмів планування, прогнозування та обліку є прикладні рішення системи «ІС: Підприємство 8». Як показує практика, покупка навіть найпотужнішого інструменту ще не вирішує проблему підвищення якості прогнозів. Необхідно об'єднати в єдину структуру всі функціональні блоки